

Konuttan Dönüştürülmüş Kafelerde Kullanıcı Memnuniyeti: Konya Kent Merkezinden Bir Örneklem

*User Satisfaction with Coffeehouses Transformed From Housing Units:
An Example in the City Center of Konya, Turkey*

Pınar DİNÇ KALAYCI,¹ Tuğçe UTKU²

ÖZ

Fiziksel çevrelerin yaşanabilirliğini arttırmanın yolu olan yeniden kullanım/ dönüşüm, tarihi yapılar özelinde gerçekleştiği gibi, işlevini yitirmiş, yakın döneme tanıklık eden yapılar için de uygulanabilir bir yöntemdir. Çalışmada, Konya'nın Zafer ve Alâeddin semtlerinde yer alan ve apartmandan kafeye dönüştürülmüş yapılar incelenmiştir. Bu yapılar içinden seçilen 5 apartmanın kafeye dönüşümü, plan kurguları bağlamında sınıflandırılmış ve her birine yönelik kullanıcı memnuniyetleri ölçülmüştür. 244 kişiyle gerçekleştirilen anket çalışması ile, mekânsal organizasyona ilişkin plan tipi (sofalı ve sofasız) ve plan türü (oda ve bütüncül) bağımsız değişkenler olarak, kafeye gelme sıklığı, kafede oturma yeri tercihi, kafede kalma süresi, genel memnuniyet ve mekânsal algı da bağımlı değişkenler olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, oda konsepti ile dönüştürülmüş olan sofasız apartmanların birer kafe olarak hizmet verirken kullanıcıyı, bütüncül konseptle dönüştürülenlerden daha fazla memnun ettiği bulgulanmıştır. Buna göre, sofasız ya da sofasız konutların kafeye dönüşümünde, odalar arasındaki ilişkilere en az müdahalede bulunan ve her bir odayı farklı atmosferde kurgulama olanağı sunan dönüşümlerin kullanıcı tarafından da olumlu karşılanan, apartmanların özgün mimari değerlerinin de korunmasına yardımcı olabilecek dönüşümler olduğu iddia edilebilir. Çalışma, gelecekteki benzer dönüşümlerin incelenmesi ve bu dönüşümlerin kullanıcının mekânsal memnuniyeti üzerindeki etkisinin de ölçülebilmesinde kullanılabilecek bir model önerisi sunması açısından da önemlidir.

Anahtar sözcükler: Kullanıcı memnuniyeti; mimari tasarım; yapıların yeniden kullanımı.

ABSTRACT

Historic buildings and more recent construction can both be repurposed as a means of adding to the habitability of a physical environment. The present study focuses on apartments that were transformed into coffeehouses in the Zafer and Alaeddin neighborhoods of Konya, Turkey. Five such renovations were categorized in terms of spatial organization, and 244 participants were surveyed to measure user satisfaction with each category. Spatial organization variables such as the type of layout (with long hall or without) and the style of layout (room concept or holistic concept) were used as independent variables, while dependent variables included frequency of use, preference of choosing a table, length of occupancy, general satisfaction, and users' perception of the location. According to the findings, the converted spaces that used a room concept (with long hall or without long hall) satisfied participants more than those with a holistic approach. Visitors responded positively to interventions that made minimal alterations and preserved the originality of the apartments, redesigning each room with a different ambiance. The study also proposes that an approach that measures user satisfaction be employed for other similar transformations.

Keywords: User satisfaction; architectural design; re-use of buildings.

¹Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara

²Atılım Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara

Başvuru tarihi: 15.10.2015 - Kabul tarihi: 23.05.2016

İletişim: Pınar DİNÇ KALAYCI. e-posta: pinarpinardinc@gmail.com

© 2016 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2016 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Değişen kültürel, toplumsal ve fiziksel çevre şartları nedeniyle kentlerin kültürel mirası olan yapıların, günümüz koşullarına bağlı olarak yeniden kullanılması, kentlerin sürdürülebilirlikleri açısından önemlidir. İşlevsel olarak ihtiyaçlara cevap veremeyen ancak yapısal olarak ömrünü henüz tamamlamamış yapı grupları için hedef, mevcut yapı stoğunun dönüştürülerek kente kazandırılması, yapıların kullanıcıyla birlikteliğinde devamlılık sağlanmasıdır. Bu noktada dönüştürülen yapı, hem mekânsal, hem de tasarım kriterleri açısından yeniden değerlendirilmiştir.

Konya kent merkezinin Zafer ve Alâeddin semtleri, konut ihtiyacının artması ile 1937’de apartmanlaşma dönemine adım atmıştır.¹ İmar planlarının zaman içindeki değişimi, Konya’da apartmanlaşmanın gelişimi, eskileri yıkıp yenileri inşa etmek şeklinde değil, eski kent dokusu bir tarafta dururken ulaşım, kültürel, sosyolojik etkilerle yeni yerleşmeler oluşturmakla ilerlemiştir.² Ulaşım ağının gelişimi, nüfusun ve kültürün etkisi ile kent merkezi Alâeddin Tepesi çevresinden gelişmeye başlamıştır. Değişen sosyal, ekonomik yapı konut alanlarında değişimlere yol açmış, kentin çeperlerine doğru genişleyen yerleşim yerleri, Alaeddin Tepesi etrafındaki konut alanlarının boşalmasına ve boşalan konutların sosyalleşme, etkinlik ve eğlence mekânlarına dönüşmesine neden olmuştur. Çalışma, yeniden kullanım / dönüştürme olgusunu, Konya’da konuttan kafeye dönüştürülmüş apartman yapıları özelinde kullanıcı memnuniyeti üzerinden sorgulamaktadır.

Dönüştürülmüş ya da dönüştürülmemiş her tür mekânın en önemli bileşenlerinden biri de kullanıcıdır. Kullanıcının, bir yapıyı, ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda tasarım, dönüşüm ve kullanım süreçlerinde etkilediği düşünülmektedir.³ Bu düşünce doğrultusunda, kullanıcının bugüne ait mekânsal memnuniyetinin gelecek tasarımlar ve dönüşümler için veri oluşturma potansiyeli değerlendirilmiştir. Çalışma, dönüşmüş konutların kullanıcılar tarafından birer kafe olarak memnun edici özelliklerini, konutların değiştirilen mekân organizasyonları üzerinden ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. İşlev değişikliğine uğramış yapıların kullanıcı üzerindeki etkisi saptanarak konutlarda yeniden kullanım önerileri oluşturulmaya çalışılmıştır. Önerilerin oluşturulmasında, kullanım sürecinde değerlendirme (KSD) yaklaşımı kullanılmıştır. Kullanıcının bulunduğu mekânda tasarım sürecine dâhil olması ve ileride gerçekleşecek olan tasarımlara katkıda bulunmasının mekânsal dönüşümü başarıya götürebilen bir yol olduğu düşüncesinden hareketle KSD yaklaşımı uygulanmıştır. Dönüşüm sürecinde yapıya uygulanan her müdahale, kullanıcının memnuniyet derecesini etkilemektedir. Şimdiki duruma dair saptanabilecek bir memnuniyet derecesinin, ileriye dönük çalışmalara geri besleme⁴ oluşturması hedeflenmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Her zaman yeni bir yapı tasarlamak ve inşa etmek olanaklı değildir. Bu tip özel durumlarda mevcut yapının işlevi değiştirilerek, ona yaşamını sürdürebilmesini sağlayıcı mekânsal değerler yüklemek gerekmektedir.⁵ Yapısal olarak ayakta olan, sosyo-kültürel ve ekonomik değişimlere bağlı olarak işlevsel ömürlerini tamamlamış binaların,⁶ güncel mekânsal ihtiyaçların karşılanabileceği şekilde “yeniden işlevlendirilmesi”, alternatif bir yapı üretim süreci olarak tanımlanmaktadır.⁷ Yapıların mevcut özelliklerinin yeniden kullanılması, mevcut yapı stoğunun sosyal getirisini üst düzeye çıkaracak bir yaklaşım olarak önerilmektedir.⁸

Toplumun yaşantısında referans değeri taşıyan, kültürel süreklilik içinde yapıyı hayata bağlayan önemli bir etken olan yeniden kullanımda,⁹ doğru işlevin seçilmesi için bir dizi araştırma yapılması gerekmektedir. Yapıların işlevsel dönüşümünün doğru belirlenebilmesinde (i) işlevlendirme süreçleri, (ii) seçilen işlevin sürekliliğinin sağlanması ve (iii) dönüşümde yapıya uygulanan müdahaleler önem kazanmaktadır. Öte yandan kentin gereksinimleri, eski işlevinin unutulmaması, yeni işlevin çevre ile uygunluğu ve sağladığı yarar, kentin tanıtımına sağladığı katkı ve en önemlisi binayı var edecek kullanıcılara sağlanan sosyal, kültürel ve ekonomik yararlar, yeniden kullanımın toplumsal bileşenleri olarak tanımlanmaktadır.¹⁰

Yapıların yeniden işlevlendirilmesi mevcut yapı stoğunun değerlendirilmesi açısından hem dünyada hem Türkiye’de önemli yeri olan bir yöntemdir. Dünya’nın birçok yerinde özellikle tarihi binaların yeniden kullanımı, toplumun kültürel ve sosyolojik yapısının sürdürülebilirliğini sağlamak adına önemsenen alternatif bir yol olarak görülmektedir.¹¹ Bu yöntem özellikle yapılara minimal dokunuşlar yapılması, cephe tasarımının korunması, orijinal stildeki tarihi binalara taklitlerden ziyade çağdaş yeni bir işlev verilmesi, orijinal işlevine uygun mekânlar oluşturulması gibi standart kriterlere sahiptir.¹² Öte yandan yapının dönüşüm sürecinin bir dizi değişkene (bölgenin özellikleri, işlevin esnekliği, dönüşümün süresi, ekonomik durum, dönüştürülen yapının tarihi değeri) bağlı olmasından kaynaklı, risk olarak görülün¹³ yeniden kullanım yönteminin, daha az enerji kullanmak ve doğal kaynaklara zarar vermemek anlamında ekonomik yararlar sağladığından da bahsedilmektedir.¹⁴ Kullanıcı için çeşitlilik sağlayan yeniden kullanılan yapıların sosyal ve kültürel sürekliliğe oldukça fazla etkisi olduğu belirtilmektedir.¹⁵ Yeniden kullanımın tüm bu yararlarının dünyada birçok örneği mevcuttur. İngiltere’de birçok endüstri yapısının kentin çöküntü bölgesi olarak terk

⁵ Başa, 2002.

⁶ Aydın, Yıldız, 2010.

⁷ Selçuk, 2006.

⁸ Douglas, 2002.

⁹ Selçuk, 2006.

¹⁰ Aydın, Okuyucu, 2009.

¹¹ Langston, Wong, Hui, Shen, 2007.

¹² Avusturalya Hükümeti, 2004.

¹³ Douglas, 2002.

¹⁴ Stas, 2007.

¹⁵ Niroumand, 2013.

¹ Ulusoy, 1999. 43, 46, 54.

³ Kalaycı, 2015.

² Ulusoy, 1999. 43, 46, 54.

⁴ Presier, 1988.

edilmesi yerine, konut olarak kullanılması bu örneklerden birisidir. Yeniden kullanım sayesinde yapıların ömürlerinin uzaması ile birlikte, kentnin ekonomik ve fiziksel anlamda canlanması da sağlanmış olmaktadır.¹⁶

Bu çalışmanın da temel bileşeni olan konutlar/apartmanlar, buldukları çevrelerin sosyo-kültürel, toplumsal, politik durumuna göre kent içinde dönüşüme uğrama kapasitesi en yüksek, hatta bazen terk edilip kullanılmadıklarından dolayı çöküntü bölgesi oluşturmaya en elverişli birimlerdir. Özellikle kent merkezlerinde ve yakın çevresinde bulunan çok sık kullanıcı ve kullanım değiştiren konutlar, onları oluşturan iç ve dış tasarım kriterlerinin yeni koşullara uyarlanmasını gerektirmektedir.

Konya Alaaddin tepesi çevresindeki mevcut konut stoğu tarihi doku sebebiyle günümüze kadar korunmuş ve zaman içinde iç ve dış etkenlerce değişim ve dönüşüme uğramıştır. Bu değişimler bazen dokunun, bazen fonksiyonların, bazen sosyal yapının, bazen de konut alanlarının yerlerinin değişimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Barınma kavramını içine alan konut ve konut tasarımının değişimi ve dönüşümünün kaçınılmaz bir gerçeği ise kültürün önemli derecedeki katkısıdır.¹⁷ Bu değişimler Konya kentinin bundan sonraki kültürünü etkileyeceği gibi aynı zamanda kent ve kültür gelişiminin hangi yönde olacağını habercisi olmaktadır.

Kentsel yeniden canlandırma, mevcut yapılaşmış alanların gelişiminde fiziki ve kültürel olarak yeniden yatırım yapılması anlamını taşımaktadır. Konya'da konuttan kafeye dönüşen mekânların araştırılması konusu da bu alanların korunması, mevcut tarihi dokunun turizm vb. gibi ekonomik girdi sağlayabilecek kullanımlarla değerlendirilmesi ve konut alanlarının nitelikli hale getirilmesi konusunda önem kazanmıştır. Konya'nın merkez semtleri örneğinde olduğu gibi, özellikle ticaret alanlarının kent merkezinde bulunan konut stoğunu etkisi altına alarak büyümesi, trafik yoğunluğunun hızla artması, buna bağlı olarak olumsuz yayalaştırma uygulamalarının artması, gürültü, hava kirliliği gibi olumsuz koşullar¹⁸ kent merkezinde bulunan farklı gelir gruplarının biçimlendirdiği demografik yapı üzerinde barınma amaçlı yerleşim yeri seçim kriterleri kapsamında etkili olmuştur. Bu süreçte kullanıcının yeniden kullanım üzerindeki rolü devreye girmektedir. Kent merkezinde yer alan dinlenme, eğlenme, yeme içme mekanları gibi ticari amaca hizmet eden eylemler arasından, kullanıcı hangi yönde bir beklentiye ve memnuniyete sahip ise, yapıların dönüşümü de ona göre şekillenmektedir.

Kullanıcının etkisi ile oluşan farklılaşma, eski niteliğini kaybetmeye başlayan merkezlerde yeniden canlandırma sürecini başlatmıştır. Konya örneğine bakıldığında konut bölgesi olarak imara açılan ve uzun süre de konut olarak kullanılan parsellerin günümüzde kafe olarak kullanımının,

kent merkezini ticaret ve turizm alanlarında canlandırmaya başladığı gözlenmektedir. Konut olarak kullanılagelen ve belirgin mimari karakteristiklere sahip olan bu yapıların, belli bir imar ve izine bağlı olmaksızın, el değiştirilerek kafeye dönüştürülmesi ve bu dönüşümde mimari kaygıların geri plana itilerek, yeni sahiplerin zevk ve beğenileri doğrultusunda mekânsal düzenlemelerin yapılması mimarlık meslek pratiği açısından olumlu yaklaşımlar değildir.

Çalışmada incelenen konuttan kafeye dönüşümler, bir mimarın müdahalesi olmadan uygulanan dönüşümlerdir. Dolayısıyla bu uygulamaları, mimari yaklaşımların öncesinde uygulanan bir ara kesit olarak ele almak olanaklıdır. Oysa yapıların özgün değerlerinin sürdürülmesi ancak ve ancak mimari ilke ve uygulamaların devrede olmasıyla olanaklıdır. Bir mimarın müdahalesi olmadan gerçekleşmiş dönüşümlerden, gelecekte gerçekleşecek olan mimari dönüşümler için veri elde etmeye dayalı bu çalışmayla, bölgedeki mevcut kullanıcının beklenti ve değerlendirmeleri derlenmiş, bu derlemenin gelecek dönüşümlerin girdisi olabileceği düşünülmüştür. Kullanıcıyla buluşmayan ve onunla beslenmeyen yeniden kullanımların sürdürülebilirliklerinin de tehlikeye girme olasılığı dikkate alınmıştır.

Metodoloji

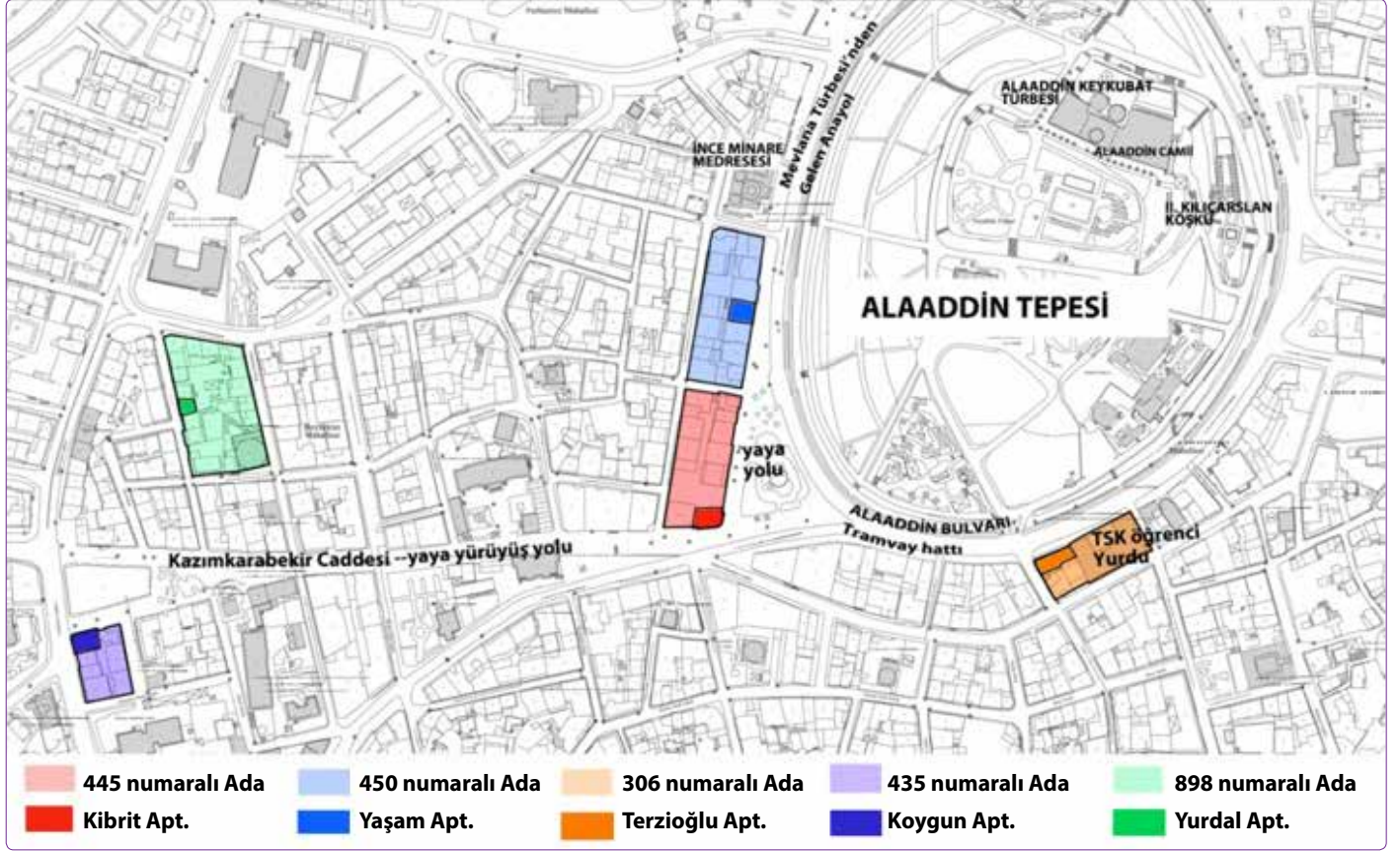
Yer: Çalışma için seçilen alan Konya'nın tarihi kent merkezi sınırları içindedir. Seçilen yapıların günümüze kadar korunma nedeni alanın arkeolojik sit alanı olarak tanımlanmasıdır.¹⁹ Çalışmaya konu olan en az iki en fazla beş katlı apartman yapıları Alâeddin Tepesinin batısında ve güney doğusunda bulunan parsellerde yer almaktadır (Şekil 1).

Konya'nın merkez noktaları olması sebebiyle her yaşta kullanıcının ulaşabildiği, ulaşım ağının kilit noktası olduğu bölgeler genellikle akşam saatlerinde yaya ve taşıt yoğunluğuna sahip alanlardır. Kentin sosyal, ekonomik gelişimi, kullanıcı profiline artması ve değişimi, merkezde bulunan konutların zamanla terk edilmesine, el değiştirmesine veya sahipleri tarafından farklı işlevde kullanılmasına neden olmuştur. Çalışmada Alâeddin ve Zafer bölgelerinin seçilme nedeni de değişimin ve dönüşümün en yoğun görüldüğü, kentteki kafe kullanıcılarının kolay ulaşım, sıklıkla kullandıkları bölgeler olmasıdır. Parsellerde yerinde gözlemler sonucunda plan kurguları ve özellikleri göz önüne alınarak tüm katları konuttan kafeye dönüştürülmüş 5 apartman yapısı saptanmıştır²⁰ (Tablo 1).

Bu apartmanlar, hem tasarım olarak hem de kullanıcı yoğunluğu olarak dönüşüm ve yeniden kullanım özelliklerini en iyi yansıtan yapılar olarak belirlenmiştir (Tablo 2). Dört farklı mekânsal organizasyona sahip apartman yapılarının plan kurguları, plan türü (oda-bütüncül konseptli) ve plan tipi (sofalı, sofasız) olarak ikiye ayrılmıştır. Oda konseptli

¹⁶ Mengüçoğlu, 2013. ¹⁷ Asasoğlu, 2013. ¹⁸ Ergun, 2010.

¹⁹ Konya Selçuklu Belediyesi ve Meram Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2014. ²⁰ Utku, 2015.

Şekil 1. Çalışma kapsamındaki apartmanların Alaeddin Tepesi'ne göre konumları.

kafeler, yeniden kullanım aşamasında konut plan şemasının ana kararları değiştirilmeden, yalnızca işlev değişimine sahip kafelerdir. Konut planının temel birimi olan odalar aynen korunmuş, ancak her biri gerek oturma birimleriyle gerekse iç mekân düzenlemesi ile farklı tasarlanarak kafeye dönüştürülmüştür. Bütüncül konseptli kafeler ise konut olarak tasarlanmış hallerinde bulunan bölücü duvarlarının kaldırılarak veya bölücü duvarlarda pencere boşluğu açılarak oluşturulmuş kafelerdir. Bu kafelerde, mekânsal organizasyon değiştirilmiş ve tüm mekânın algılanabileceği geniş mekânlar oluşturulmuştur. Sofalı plan tipine sahip kafeler ise konut tasarımında Türk evi plan şemasının bir devamı olarak tasarlanmış ve yeniden işlevlendirilme süreçlerinde tüm odaların sofa mekânına açılma işlevinin korunduğu kafelerdir. Benzer şekilde sofasız plan tipine sahip kafeler ise

konut olarak tasarlandığı süreçte sofa mekânı yerine giriş holü birimine sahip kafelerdir (Tablo 3).

Hipotezler: Çalışma, konuttan dönüştürülmüş olan kafelerin, değişken olan plan kurguları çerçevesinde, kullanıcının mekânsal memnuniyet ve mekânsal algısına odaklanmaktadır. Mekânsal organizasyonların bağımsız değişken olduğu 3 temel hipotez şu şekildedir:

(i) H1: Kullanıcıların kafede bulunma süreleri, oturma yeri tercihi ve genel memnuniyetleri kafe mekânındaki plan kurgularına (plan türü ve plan tipi) göre farklılık gösterir.

(ii) H2: Her bir mekânsal memnuniyet ölçütü, her bir plan kurgusunda (plan türü ve plan tipi) farklı ölçüde etkilidir.

Tablo 1. Uygulamanın yapıldığı apartmanlar ve her birinde anket uygulanan kişi sayısı

Plan kurguları	Apartman ismi	Kişi sayısı
Bütüncül konseptli - sofalı	Kibrit Apartmanı (80)	80 kişi
Oda konseptli - sofalı	Terzioğlu Apt. (40), Yurdal Apt. (40)	80 kişi
Bütüncül konseptli - sofasız	Koygun Apt. (42), Yaşam Apt. (42)	84 kişi
Toplam	244	244 kişi

Tablo 2. Çalışmanın gerçekleştirildiği apartman yapıları normal kat planları dönüşüm öncesi ve sonrası (Yapıların mimari projeleri Konya Selçuklu Belediyesi ve Konya Meram Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlükleri'nden elde edilmiştir)

Apartmanlar	Yapılış tarihli tip kat planı	Dönüşüm sonrası tip kat planı
<p>Kibrit Apartmanı Bütüncül konseptli- sofalı Bodrum+Zemin+3 kat</p> 		
<p>Terzioğlu Apartmanı Oda konseptli-sofalı Zemin+3 kat</p> 		
<p>Yurdal Apartmanı Oda konseptli-sofalı Bodrum+Zemin+1 kat</p> 		
<p>Koygun Apartmanı Bütüncül konseptli- sofasız Bodrum+Zemin+4 kat</p> 		
<p>Yaşam Apartmanı Bütüncül konseptli- sofasız Bodrum +Zemin +2 kat</p> 		

Tablo 3. Uygulamanın yapıldığı apartmanlardan iç mekan görüntüleri

Kibrit Apartmanı
Sofalı ve bütüncül
konseptli

Terzioğlu ve Yurdal Apartmanı
Sofalı ve oda
konseptli

Koygun ve Yaşam Apartmanı
Sofasız ve
bütüncül
konseptli

(iii) H3: Kullanıcıların kafelerde mekânsal algı durumlarını gösteren iç mekân değerlendirmeleri kafe mekânındaki plan kurgularına (plan türü ve plan tipi) göre farklılık gösterir.

Hipotezlerden beklenen, konuttan dönüştürülerek oluşturulan kafe mekânlarının, konut işlevinden gelen plan özelliklerinin, kafeye dönüşümde kullanıcıya hangi oranda algı ve memnuniyet ölçüsü oluşturduğunu saptayabilmektir. Aynı zamanda konut planında uygulanan değişikliklerin, kafe dönüşümünde şekillenmiş biçiminin memnuniyeti nasıl etkilediği sorusu da araştırmada dolaylı olarak sorgulanan bir başka problemidir.

Metot: Mekânsal organizasyonları incelenip, konutların yeniden kullanımdan önceki halleri ile mevcut durumları arasındaki farklar karşılaştırılmış, farklar genellenerek plan türü ve tipleri oluşturulmuştur. Saptanan plan tiplerinin, kullanıcı üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla, anket soruları hazırlanmıştır. Çalışmanın yeni dönüşümlere yol göstermeyi amaçlayan kullanım sürecinde değerlendirme yöntemini kullanarak gelecekte tasarlanacak yeniden kullanımlara faydalı olması hedeflenmiştir. Anketlere verilen cevaplar analiz edilerek, saptanan plan tiplerinin hangilerinin en ileri düzeyde kullanıcı memnuniyeti yarattığı belirlenmiştir.

Tablo 4. Anket verilerinin güvenilirliği

Güvenilirlik analizi		
Soru grupları	Cronbach's alpha	Number of items
Mekansal algı sıfat çiftleri	.852	8
Mekansal memnuniyet ölçütleri	.891	10
Total	.872	37

Tablo 5. Kullanıcıların yaş, eğitim durumu ve meslek dağılımları

	Yaş		Eğitim durumu		Meslek			
	F	P (%)	F	P (%)	F	P (%)		
18 altı	38	15.6	İlkokul	8	3.3	Öğrenci	186	76.2
18–25 arası	178	73.0	Lise	86	35.2	Memur	15	6.1
26–39 arası	27	11.1	Üniversite	135	55.3	Serbest meslek	24	9.8
40–50 arası	1	.4	Yüksek lisans	9	3.7	Diğer	19	7.8
Total	244	100.0	Diğer	6	2.5	Total	244	100.0
			Total	244	100.0			

Anket: Anketler, 5 apartmandaki 14 kafenin müşterilerine uygulanmıştır. Uygulamalar kafelerin en kalabalık olduğu Cumartesi günleri 12.00-17.00 saatlerinde yapılmıştır. Her bir kafe türünde (sofalı / sofasız- bütüncül / oda konseptli) eşit sayıda müşteri olacak biçimde (80'er kişi) uygulanan ankette toplam 244 kişinin anket sonucu analiz edilmiştir. 8 sorudan oluşan anketin ilk bölümünde kullanıcılara kişisel bilgilerini içeren yaş, meslek, eğitim durumu soruları bulunmaktadır. Anketin 1. ve 2. sorusu ile kullanıcılardan merkezde bulunan kafelerin önceki işlevi konusunda farkındalıkları ve kafelerin bulunduğu merkezi konuma dair beğenileri hakkında genel kanıları öğrenilmek amaçlanmıştır. Bu sayede, bu sorulara verilen cevapların araştırmayı tarafsız ve güvenilir sonuçlara yönlendireceği düşünülmüştür. Hipotezler doğrultusunda oluşturulan diğer sorular ise kullanıcının mekânsal algı ve mekânsal memnuniyetini belirleyici sıfat çiftleri ve memnuniyet ölçütleri ile oluşturulmuştur. Katılımcıların buldukları kafelere göre yanıtladıkları sorular, 8 adet sıfat çifti içeren soru tipi, 5 dereceli Likert ölçekli soru tipi ve çoktan seçmeli soru tiplerinden oluşturulmuştur.

Analiz: Çalışma sürecinde tüm istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences) programı kullanılmıştır. 5 dereceli Likert soru tipi için cevaplar kesinlikle katılıyorum: 5, katılıyorum: 4, kararsızım: 3, katılmıyorum: 2, kesinlikle katılmıyorum: 1 olarak puanlanmıştır. Veri analizinde ulaşılmak istenen olumlu sonuçlar için kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum seçeneklerinden alınan yüzdeler toplanarak değerlendirilmiştir. Sıfat çift-

ti soruları için ise veri girişi +2, +1, 0, -1 ve -2 skorlarına 5, 4, 3, 2, 1 puanları verilerek oluşturulmuştur. Çalışmada kullanılan analiz yöntemleri Mann-Whitney U, Korelasyon, Regresyon ve Kruskal-Wallis testleridir. Anket verilerinin analizinden önce tüm sorular için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Soruların kendi aralarındaki tutarlılığı belirlemek için uygulanan güvenilirlik analizi yüzde %87 (Cronbach's Alpha:0.872) oranında çıkmıştır (Tablo 4). Bu değer soruların sıralamasının doğru olduğunu ve alınan sonuçların güvenilir olduğunun göstergesidir.²¹

Bulgular ve Tartışma

Demografik Bulgular

Analizler sonucunda katılımcıların %73'ünün 18–25 yaş grubunda bulunan genç kullanıcılarıdır. Merkezde sayısı gittikçe artan mekânsal dönüşümlerde genç nüfusun etkili olduğu ve konutların, eğlence ve dinlenme mekânlarına dönüşümlerinin genç nüfusun gereksinimlerinden kaynaklı olduğu söylenebilir. Bu sonucu destekleyen diğer analiz, katılımcıların eğitim ve meslek durumlarıdır. Katılımcıların %55'inin üniversite düzeyinde eğitim durumuna sahip oldukları ve %76'sının öğrenci oldukları gözlenmiştir. Sonuç olarak, merkezde bulunan ve ankete katılan kullanıcıların genç ve öğrenci kesimi ağırlığı olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 5).

Hipotezlere Yönelik Bulgular

H1: Kullanıcıların (i) kafede bulunma süreleri, (ii) oturma

²¹ Eymen, 2007.

yeri tercihi ve (iii) genel memnuniyetleri kafe mekânındaki plan kurgularına (plan türü ve plan tipi) göre farklılık gösterir çerçevesinde yapılan analizlerde aşağıdaki sonuçlar bulgulanmıştır:

(i) Kullanıcıların kafelerde kalma süresi x [Plan tipi (sofali- sofasız) + Plan türü (oda- bütüncül)] Kafe mekânları kullanıcıların hem buluşma noktaları, hem de dinlendikleri sosyal, kamusal alanlara/ortak toplumsal etkinlik alanlarına sahip mekânlardır. Bir müşterinin kaliteli vakit geçirmek için tercih ettiği kafede kalma süresinin kafenin plan tipi ve plan türü ile ilişkili olacağı düşünülmüştür. Yapılan analiz ile seçilen apartmanlar çerçevesinde konutun yeniden kullanım sürecinde ortaya çıkardığı iki farklı plan türünün ve konutların dönüşümden önce sahip olduğu mevcut özellikleri gösteren plan tiplerinin kullanıcının kalma sürelerini etkilediği gözlenmiştir.

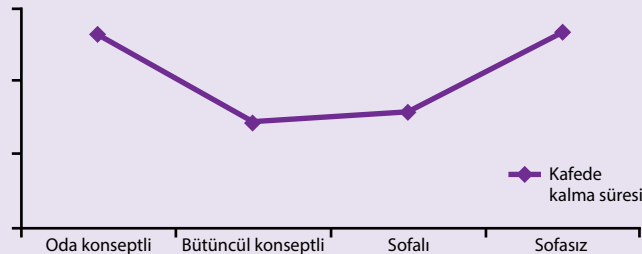
Araştırmada bu etkinin bulunabilmesi için uygulanan Mann-Whitney U Testi sonucuna göre kafelerin plan türlerinde görülen farklılıkların kullanıcıların kafelerdeki kalma süreleri ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu ortaya çıkmıştır. ($p=0.001<0.05$) Bulgulardan hareketle (Tablo 6) oda konseptli kafelerde bulunan kullanıcıların ($M=92.54$; $SD=1.010$) bütüncül konseptli kafelerde bulunan kullanıcılara göre ($M=68.46$; $SD=0.502$) kafelerde kalma sürelerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oda konseptli kafeleri diğer kafelerden ayıran en belirgin özellik, her bir odasında çevreden bağımsız oturma birimlerinin olması ve kişiye yalnız/sessiz oturabilecek, dinlenebilecek imkânlar sunmasıdır. Düzenlenme kurgusuna göre tasarımcıya/kafe sahibine her bir odada farklı tasarımlar yapabileme imkânı vererek kullanıcıda ayrı bir duygu durumu uyandırabilecek mekânlar yaratılmaktadır. Ayrıca oda konseptli kafeler ka-

palılık ve korunmuşluk hissi veren oda kurgularından dolayı kullanıcının farklı etkinliklerini (yaş günü gibi özel günlerin kutlanması) evinde uyguladığı gibi sosyal ortamlarda da uygulamasına olanak sağlamaktadır. Analizde çıkan sonuçların da desteklediği bu durum, kullanıcının kafe dışındaki farklı eğlence ve dinlenme ihtiyaçları için kafeyi terk etmesini engelleyen etkenlerdir. Bu sayede oda konseptli kafeler kullanıcıya daha uzun süre mekânda kalabilme imkânı sunmuş olmaktadır. Özellikle günümüz genç kullanıcının sosyal mekânlardan beklentilerinin farklı olduğu dikkate alınır, bu tür eylem çeşitliliği sağlayabilen oda konseptli dönüşümlerin genç kitle tarafından tercih edildiği ortaya çıkmıştır.

Aynı karşılaştırma, Mann-Whitney U Testi ile, plan tipinde farklılık gösteren dönüşümler için de (sofali-sofasız) yapılmıştır (Tablo 6). Analiz sonucuna göre, sofasız plan tipine sahip kafelerde bulunan kullanıcıların ($M=93.23$; $SD=.501$) sofasız plan tipine sahip kafelerdeki kullanıcılara göre kalma sürelerinin ($M=71.24$; $SD=1.063$) daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç, aralarında orijinal mekânsal düzenlerinden gelen, halen korunan ve dönüşümde kaybolmayan özelliğe sahip sofasız konutların, kullanıcıların kalma sürelerini negatif yönde etkilediğini göstermiştir. Sofalı plan tipine sahip kafe mekânları genellikle kullanıcıya sınırları belirgin bir mekân sunmaktadır. Burada sınırlı mekan olarak bahsedilen kavram, karşılama mekanı olarak tanımlanan sofa mekanının, diğer mekanlardan sağır duvarlar ile soyutlanmış olduğunu ve kafeye gelen kullanıcının ilk anda oturma birimlerini algılama fırsatı vermeyen kapalı bir hacme giriş yaptığını vurgulamaktadır. Sofasız kafelerde ise giriş holü olarak adlandırılan ve genellikle ana mekânın çabuk algılanabileceği daha özgür bir mekân mevcuttur.

Tablo 6. Kafelerin plan türleri + plan tipleri ve kalma süreleri ilişkisi

Plan kurgusu	Ranks (n)	Mean Rank (MR)	Sum of Ranks	Descriptive statistics		
				Satandart sapma (SS)	Min.	Maks.
Süre						
Oda konseptli	80	92.54	7403.50	1.010	1	5
Bütüncül konseptli	80	68.46	5476.50	.502	1	2
Sofalı	80	71.24	5699.00	1.063	0	5
Sofasız	84	93.23	7831.00	.501	1	2
Total	244					

Plan tiplerinde konut kullanımından kafeye dönüşüm aşamasında korunmuş olan bu farklılığın kullanıcı algısında da farklılık yarattığı görülmüştür.

(ii) Kullanıcının oturma yeri tercihi x [Plan tipi (sofalı-sofasız) + Plan türü (oda-bütüncül)] Söz konusu değişkenlerden elde edilen bulgularda oda konseptli kafelerde bulunan kullanıcıların plan türünün etkisi ile yalnız kalabilecekleri, görece daha yalıtılmış, oturma birimlerini tercih ettiği görülmüştür. Bütüncül konseptli kafelerde ise tüm mekânı algılayabilecekleri oturma birimlerini tercih ettikleri saptanmıştır. Plan tipine göre yapılan analizden çıkan sonuçlarda ise kullanıcıların tüm mekânı algılayabilecek oturma alanları tercihinin sofalı ve sofasız plan tipinde yakın değerler çıktığı görülmüştür. Yalnız kalabilecek oturma yerlerinin tercihlerinde ise sofasız plan tipindeki kullanıcıların bu tip yerleri sofalı plan tipindeki kullanıcılara göre daha çok tercih ettiği görülmüştür (Tablo 7).

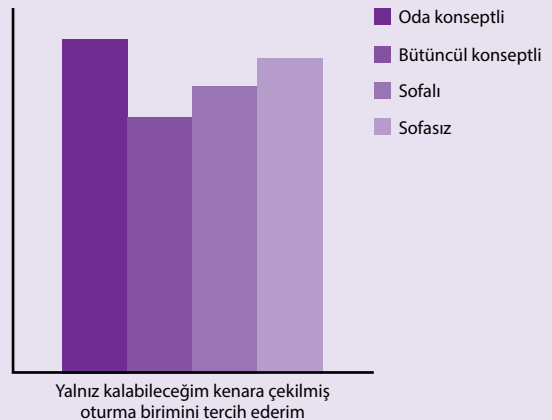
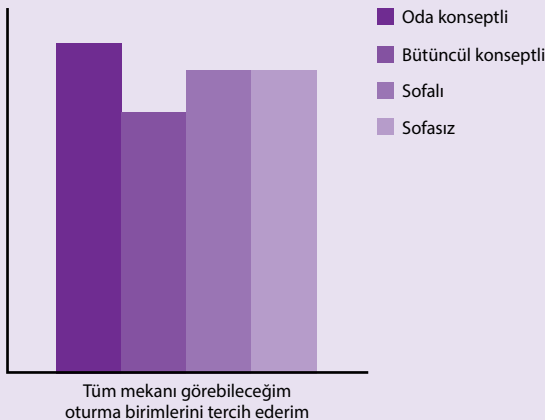
Oda konseptli kafelerde yalnız kalabilecek oturma birimlerine kullanıcıların %57.5'i olumlu yanıt vermişken bu oran bütüncül konseptli kafelerde %31.3 orana sahiptir. Bütüncül konseptli kafelerde ise kullanıcıların %71.3'lük kısmı tüm mekânı algılayabilecek oturma birimlerini tercih etmişken, bu oran oda konseptli kafelerde bulunan müşterilerde %36 oranındadır. Kafe tasarımında kullanıcının kon-

for ve memnuniyeti düşünüldüğünde, kafelerin en etkili bölümleri kullanıcının birebir tercihine bağlı olan oturma alanlarıdır. Oda konseptli kafeler plan kurgularında, standart bir kafe tasarımından farklı olarak, konutun temel birimi olan odaları korudukları için kullanıcılara yalnız kalabilecekleri oturma alanları sunmaktadır. Bu sayede bir odada oturan kullanıcı diğer müşterilerden soyutlanmış halde yalnız kalabilmekte ve içe kapanık eylem anlayışını destekleyen mekânları tercih etmiş olmaktadır. Bütüncül konseptli kafeler ise bölücü duvarlardan yoksun ve geniş bir açıklıkla oturma alanlarına sahiptir. Kullanıcı bütüncül konseptli kafeyi tercih ederken aslında kafe kurgusunu doğru algılayıp, bilinçli olarak tüm mekânı algılayabileceği oturma alanlarını tercih etmiş olmaktadır (Tablo 8). Yani plan türü ile kullanıcıdan alınan veriler tutarlılık göstermiştir. Analiz yüzdelerinden hareketle, kafe kullanıcılarının tercih ettiği kafelerin plan kurgularını doğru algılayarak oturma yeri tercih ettikleri iddia edilebilir.

Plan tipine göre alınan sonuçlarda ise kullanıcıların tüm mekânı algılayabileceği oturma birimlerini, sofalı ve sofasız kafelerde eşit oranlarda tercih ettiği (sofalı= %71.3; sofasız= %74.2) görülmüştür (Tablo 7). Kullanıcılar, yalnız kalabilecek oturma birimlerine ise sofalı kafelerde %65.7 oranında olumlu yanıt vermişken, sofasız kafelerde bu oran %73.0'a yükselmiştir. Yüzdelerin birbirine yakın çıkması konutla-

Tablo 7. Kafelerin plan türleri ve kullanıcıların oturma yeri tercihleri ilişkisi

		Ranks				
Plan	n	Tüm mekânı görebileceğim oturma birimlerini tercih ederim		Yalnız kalabileceğim kenara çekilmiş oturma birimini tercih ederim		
		Mean Rank	Sum of Ranks	Mean Rank	Sum of Ranks	
Süre	Oda konseptli	80	89.8	7191.00	91.06	7284.50
	Bütüncül konseptli	80	71.11	5689.00	69.9	5595.50
	Sofalı	80	82.45	6596.00	78.61	6289.00
	Sofasız	84	82.55	6934.00	86.20	7241.00
	Total	244				

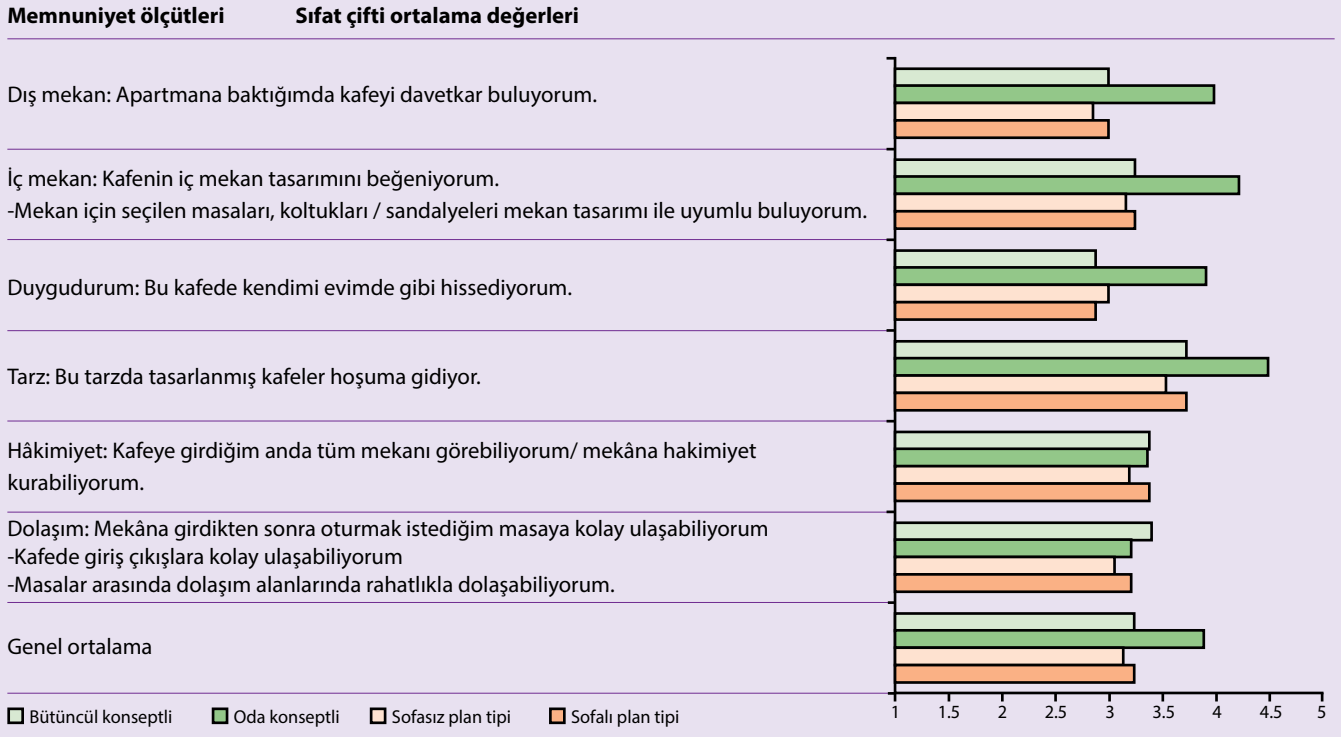
Tablo 8. Plan kurgularına göre kullanıcıların oturma yeri tercihi dağılımı**Plan kurgusu Crosstabulation**

Oturma yeri tercihi	Plan türü		Oturma yeri tercihi	Plan türü	
	Oda konseptli	Bütüncül konseptli		Oda konseptli	Bütüncül konseptli
Yalnız kalabileceğim kenara çekilmiş oturma birimlerini tercih ederim			Tüm mekânı görebileceğim oturma birimlerini tercih ederim		
Kesinlikle evet	22.5%	17.5%	Kesinlikle evet	27.5%	40.0%
Evet	35.0%	13.8%	Evet	17.5%	31.3%
Kararsızım	16.3%	13.8%	Kararsızım	13.8%	5.0%
Hayır	18.8%	47.5%	Hayır	32.5%	18.8%
Kesinlikle hayır	7.5%	7.5%	Kesinlikle hayır	8.8%	5.0%
Oturma yeri tercihi	Plan tipi		Oturma yeri tercihi	Plan tipi	
	Sofalı	Sofasız		Sofalı	Sofasız
Yalnız kalabileceğim kenara çekilmiş oturma birimlerini tercih ederim			Tüm mekânı görebileceğim oturma birimlerini tercih ederim		
Kesinlikle evet	51.9%	48.1%	Kesinlikle evet	40.0%	45.2%
Evet	13.8%	25.0%	Evet	31.3%	19.0%
Kararsızım	13.8%	22.6%	Kararsızım	5.0%	11.9%
Hayır	47.5%	22.6%	Hayır	18.8%	14.3%
Kesinlikle hayır	7.5%	14.3%	Kesinlikle hayır	5.0%	9.5%

rın değişime uğramadan önceki özelliklerinin, kullanıcının oturma yerleri tercihini büyük oranda etkilemediğini düşündürmektedir. Bu durumda sofa mekânlarına ve sofasız plan tipinde giriş holü bölümlerine yeniden kullanımdan sonra hangi işlev yüklendiği (oturma alanları, kasa birimleri, yalnızca dolaşım alanları) önem kazanmıştır. Seçilen konutların çoğunda kasa biriminin yerleştirildiği sofa ve giriş hollerinin kullanıcıya oturma birimlerine erişimde bir ön geçiş-karşılama mekânı olarak hizmet sunmasının oturma yeri tercihinde etkili olmadığı saptanmıştır. Bu sonuca bağlı olarak, gelecekte sofalı ve sofasız konutların dönüşümleri için uygulanacak tasarım kararlarında, giriş holü ve sofa birimlerinin etkili olabilmeleri için, dönüşümlerinin de daha özenli yapılması gerektiği söylenebilir.

(iii) Kullanıcıların mekânsal memnuniyet düzeyleri x Plan tipi (sofalı-sofasız) + Plan türü (oda-bütüncül) Analiz aşamasında konuttan dönüştürülmüş kafelerde kullanıcıların mekânlardan duydukları genel memnuniyet algısının oluşmasını sağlayan 6 bileşen ve 6 temel alt ölçüt belirlenmiştir. Bunlar Tablo 9'da gösterildiği gibi dolaşım, hâkimiyet, tarz, hissiyat, iç mekân ve dış mekân ölçütleridir. Her bir alt ölçüt, kafelerin mekânsal organizasyonunun doğru çalışmasında etkili olan ve kullanıcının duyduğu genel memnuniyet düzeylerine yön vereceği düşünülen ölçütler olarak belirlenmiştir. Gerçekleştirilen analiz ile söz konusu alt ölçütlerin, her bir kafe türündeki kullanıcı memnuniyeti karşılığını ortaya çıkarmıştır.

Bulgulara göre sofalı plan tipinde, sofasıza göre memnuniyet alt ölçüt değerlerinin daha yüksek çıktığı görülmüştür. Plan türüne göre ise oda konseptli kafelerin bütüncül konseptte göre daha olumlu sonuçlar aldığı gözlenmiştir. Bütüncül konseptli kafelerde oda konseptliye göre ortalaması yüksek çıkan tek ölçüt dolaşım ölçütüdür. Çıkan sonuç bütüncül konseptli kafelerin plan kurguları ile tutarlı olduğu görülmüştür. Çünkü bir kafede bölücü duvarların kaldırılmış olması kullanıcının mekâna girdiği anda tüm oturma birimlerini görebilmesini sağlamaktadır. Bu tür kafeler kullanıcıya birimler arası geçişleri rahatlıkla sağlayabilme olanağı sunmaktadır. Oda konseptli kafelerde ise birimler duvarlar ile sınırlandırıldığı için her birimin kendi içindeki sirkülasyonu koridorda veya sofada birleşmesi ile kurgulanmıştır. Bu durum da rahat ulaşımı kısıtlayan bir etken olarak ortaya çıkmıştır. Memnuniyet alt ölçütlerinin genel ortalamalarında ise konuttan dönüştürülmüş kafelerde standart kafe tasarımlarının dışında bir tasarıma sahip olan ve kullanıcıya farklı oturma alanları ile eylem çeşitliliği sunan oda konseptli kafelerin en yüksek ortalamaya sahip olduğu (M=3.88; SD=1.211) görülmüştür. 6 başlık altında tüm plan kurgularının genel ortalamalardaki sonuç sıralaması şu şekildedir; "Sofasız < sofalı < bütüncül konseptli < oda konseptli" Bu durumda, konuttan dönüştürülerek oluşturulmak istenen bir kafede mevcut plana ne kadar az müdahale uygulanırsa kullanıcılar açısından (6 ölçüt sınırları içinde) o kadar memnun edici olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 9. Kafelerde memnuniyet alt ölçütleri ve plan kurguları

H2: Her bir mekânsal memnuniyet ölçütü, her bir plan kurgusunda farklı ölçüde etkindir çerçevesinde yapılan analizlerde aşağıdaki sonuçlar bulgulanmıştır:

Kullanıcıların genel memnuniyet düzeyleri x [Plan tipi (sofalı-sofasız) + Plan türü (oda-bütüncül)] Konuttan dönüştürülmüş kafelerde kullanıcının genel memnuniyet düzeylerine yön veren 6 mekânsal memnuniyet ölçütünün her bir plan kurgusunda genel memnuniyeti nasıl etkilediği sorusu için korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır. Burada hedef hangi plan kurgusunda hangi alt ölçütün genel memnuniyete en fazla ve en az etkisi olduğunu saptamaktır. Bu sonucun bizi farklı plan kurgularında, farklı memnuniyet ölçütlerine ulaşılması durumunda, yeniden kullanım sürecinde kullanıcı odaklı doğru dönüşümler elde etmeye yönelteceği düşünülmüştür.

Tablo 10'da korelasyon analizi ile plan kurguları ve memnuniyet ölçütleri arasındaki ilişkinin anlamlılığı ve şiddeti tespit edilmiştir. Buna göre sofasız ve sofasız plan tipi için iç mekân (Beta=0.565; SD=1.049) ve tarz (Beta=0.530; SD=1.119) ölçütleri ile kullanıcının genel memnuniyeti arasında pozitif ve orta dereceli bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Konseptte göre ise oda konseptli kafelerde tarz (Beta=0.826; SD=0.955) alt ölçütü ile kullanıcıların genel memnuniyet düzeyleri arasında %60 ve %80 oranında yüksek derecede ilişki olduğu görülmüştür. Tarz ölçütünden sonra oda konseptli kafelerde genel memnuniyet ile

en yüksek derecede ilişki kuran alt ölçütler ise sırasıyla iç mekân (Beta=0.824; SD=1.2033), duygudurum (Beta=0.682; SD=1.234) ve dolaşım (Beta=0.628; SD=1.3193) alt ölçütleridir. Çıkan alt ölçütlere göre kullanıcının oda konseptli kafelerdeki tasarım çeşitliliğini daha iyi algıladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bütüncül konseptli kafelerde ise genel memnuniyeti en yüksek derecede etkileyen alt ölçütler sırasıyla iç mekân (Beta=0.654; SD=1.155), tarz (Beta=0.625; SD=1.147) ve dolaşım (Beta=0.614; SD=1.2409) ölçütleridir.

Her bir plan kurgusunun algılanmasında, mekânsal ölçütlerin etkisini ölçmek amacı ile regresyon analizleri uygulanmıştır. Bu analizdeki amaç, genel memnuniyetin oluşması aşamasında, hangi plan kurgusunda hangi ölçütün/ ölçütlerin etkili olduğunun saptanmasıdır. Tüm değişkenler, katsayıları kadar kullanıcı memnuniyetini etkilemektedir; dolayısıyla en yüksek değere sahip ölçüt genel memnuniyete en çok etkisi olan ölçüttür. Söz konusu regresyon analizi sonucu, Tablo 11'de gösterilmiş ve alt ölçütlerin genel memnuniyete etkisini ölçmek amacıyla her plan kurgusu kendi içinde değerlendirilerek derecelendirilmiştir. Benzer bir gösterim ile plan kurgularının ortak değerlendirmeleri, Şekil 2'de kategorize edilerek özetlenmiştir. Bu bağlamda mekânsal memnuniyetin ölçütleri çerçevesinde tüm plan kurgularında, kullanıcıların genel memnuniyetini en çok etkileyen ölçüt, kafelerin plan kurgularının ve biçim dilinin kastedildiği tarz bileşeni olmuştur.

Tablo 10. Plan tipleri ve konseptlerine göre 6 memnuniyet ölçütü ile genel memnuniyetin korelasyon analizi

	Genel memnuniyet korelasyon analizi					
	Hakimiyet	Tarz	Duygudurum	Dış mekan	İç mekan	Dolaşım
Sofalı plan tipi						
Korelasyon katsayısı (Beta)	.375*	.530*	.394*	.402*	.565*	.478*
Anlamlılık katsayısı	.000	.000	.000	.000	.000	.000
Standart sapma (SS)	1.231	1.119	1.313	1,355	1.049	0.8787
Sofasız plan tipi						
Korelasyon katsayısı (Beta)	.310*	.500*	.326*	.375*	.514*	.430*
Anlamlılık katsayısı	.000	.000	.000	.000	.000	.000
Standart sapma (SS)	1.259	1.177	1.384	1.460	1.2311	0.9411
Bütüncül konseptte						
Korelasyon katsayısı (Beta)	.350*	.624*	.406*	.452*	.654*	.614*
Anlamlılık katsayısı	.000	.000	.000	.000	.000	.000
Standart sapma (SS)	1.129	1.147	1.184	1.307	1.155	1.2409
Oda konseptli						
Korelasyon katsayısı (Beta)	.345*	.826*	.682*	.414*	.824*	.628*
Anlamlılık katsayısı	.000	.000	.000	.000	.000	.000
Standart sapma (SS)	1.332	0.955	1.234	1.222	1.2033	1.3193

*Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 11. Her bir plan tipi ve türünde genel memnuniyete etki eden 6 memnuniyet alt ölçütü etki düzeyleri

	Regresyon etki analizi katsayıları				
	Sofalı plan tipi F:10.065	Sofasız plan tipi F:7.525	Oda konseptli F:10.601	Bütüncül konseptli F:10.065	Genel Ort.
(Constant)					
Korelasyon katsayısı (Beta)					
Hakimiyet	.147	.116	-.069	.147	.015
Tarz	.469	.319	.726	.469	.286
Duygudurum	.015	.065	.134	.015	-.006
Dış Mekan	.191	.066	-.016	.191	.066
İç Mekan	.066	.198	.065	.066	.307
Dolaşım	-.080	.129	.057	-.080	.230

a. Bağımlı değişken: Genel memnuniyet

Birinci derece etki İkinci derece etki Üçüncü derece etki Göz ardı edilebilir etki

Not: Her plan kurgusunda genel memnuniyet x alt ölçüt etkisi kendi içinde değerlendirilerek derecelendirilmiştir.

Sofalı plan tipinde kullanıcının genel memnuniyetini etkileyen ölçütler hâkimiyet, dış mekân ve tarz ölçütleridir. Sofalı plan tipindeki kafelerde ve dönüşüm sırasında da sofa birimi korunmuş kafelerde müşterinin kafeye geldiğinde ilk karşılaştığı ve kafenin bütününe hâkim olma konusunda bir ara kesit oluşturan mekânlar sofa birimleridir. Bu ön bilgiye bağlı olarak bulgular incelendiğinde, hâkimiyet ölçütünün genel memnuniyet üzerinde etkili bir ölçüt olması, mekânsal organizasyonun kullanıcılar tarafından doğru algılandığını ve sonucun bu organizasyon ile tutarlı olduğunu göstermektedir.

Sofasız plan tipine sahip kafelerde kullanıcıların genel memnuniyetini etkileyen ölçütler iç mekân, dolaşım ve tarz ölçütleridir. Sofasız plan tipinde birimler arası geçişler koridorlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Kullanıcı mekâna girdiği anda sofadan daha küçük bir karşılama mekânından sonra hemen ana oturma birimlerine ulaşabilmektedir. Bulgulardan hareketle dolaşım ve iç mekân ölçütleri sofasız plan tipinde, mekânsal organizasyonun bahsedilen düzenleniş biçiminden dolayı kullanıcının genel memnuniyetini etkileyen ölçütler olarak ortaya çıkmıştır. Oda konseptli kafelerde ise iç mekân, duygudurum ve tarz ölçütleri kullanıcının

Tablo 12. Mekânsal algıyı oluşturan sıfat çiftlerinin plan kurgularına göre dağılımı

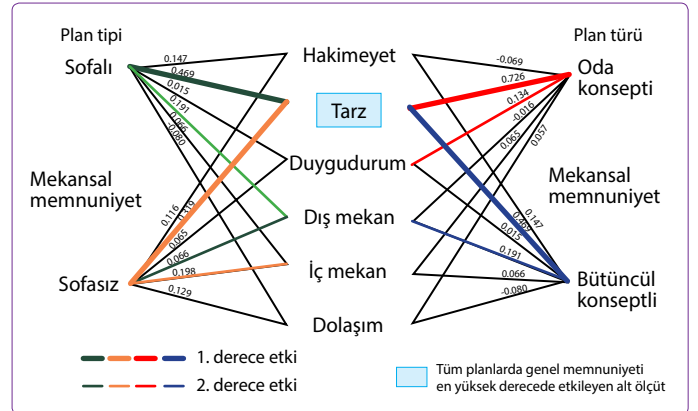
			Düzenli Düzensiz	Yakın Uzak	Modern Modası geçmiş	Ferah Sıkışık	Orijinal Sıradan	Tenha Kalabalık	Rahat Rahatsız	Güvenli Güvensiz
Plan türü	Oda konseptli	M	4.21	4.29	4.15	3.94	4.21	3.34	4.13	4.03
		SD	1.087	.917	1.181	1.246	1.122	1.484	1.084	1.169
	Bütüncül konseptli	M	4.08	4.11	3.46	3.68	3.33	3.42	3.95	3.81
		SD	1.134	.928	1.377	1.281	1.261	1.281	1.101	1.170
Plan tipi	Sofalı	M	4.08	4.11	3.46	3.68	3.33	3.42	3.95	3.81
		SD	1.134	.928	1.377	1.281	1.261	1.281	1.101	1.170
	Sofasız	M	3.89	4.06	3.52	3.67	3.54	2.90	3.86	3.71
		SD	1.371	1.206	1.285	1.320	1.443	1.565	1.300	1.349

genel memnuniyetini etkileyen ölçütler olarak ortaya çıkmıştır. Bulguların bu şekilde çıkması oda konseptli kafelerin dönüşüm sürecinde plan kurgusunda oda birimlerine müdahalede bulunulmadan kullanıcıya ev ortamına benzer bir oturma anlayışı sunması, her odada farklı tasarımlar yaparak kullanıcıya farklı tercihler sunması ve bu durumun kullanıcı tarafından da olumlu algılanması olarak yorumlanabilir. Bütüncül konseptli kafelerde hâkimiyet, dış mekân ve tarz ölçütleri genel memnuniyette en çok etkiye sahip ölçütlerdir. Bütüncül konseptli kafe, plan kurgusu tüm bölücü duvarların kaldırılıp tek ana mekân oluşturma çabası güden bir tasarım anlayışına sahiptir. Bu kurgu ile bulguların tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Bir müşterinin bütün mekânı algılayabildiği bir kafede, kafeye girdiğim anda tüm mekânı görebiliyorum bileşeni ile genel memnuniyetini belirlemesi olası bir sonuçtur (Şekil 2).

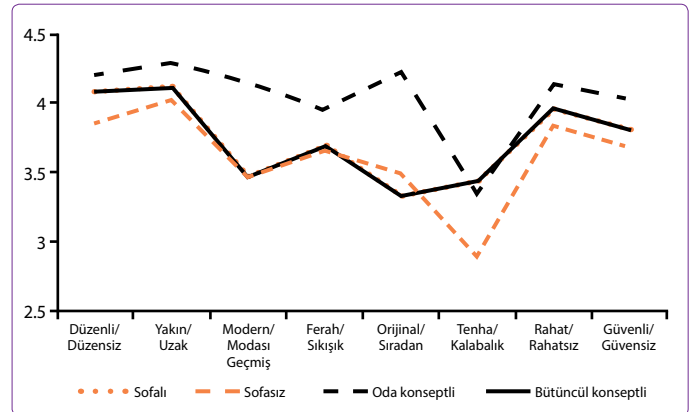
H3: Kullanıcıların kafelerde mekânsal algı durumlarını gösteren iç mekân değerlendirmeleri kafe mekânındaki plan kurgularına (plan türü ve plan tipi) göre farklılık gösterir çerçevesinde yapılan analizlerde aşağıdaki sonuçlar bulgulanmıştır:

Mekânsal algı x [Plan tipi (sofalı-sofasız) + Plan türü (oda-bütüncül)] Kullanıcıların kafe mekânlarına dair algı durumlarının analizinde 4 farklı plan tipinde sıfat çiftleri için alınan cevapların ayrı ayrı ortalamaları alınmıştır (Tablo 12). Sofalı ve sofasız plan tipi için sıfat çifti cevaplarında birbirine yakın ortalamaların elde edildiği, yalnızca تنها/kalabalık sıfat çifti için sofalı plan tipinde daha kalabalık (M=3.42; SD=1.281) sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 3). Oda konseptli ve bütüncül konseptli kafelerde yapılan analizlerde çıkan sonuca bakıldığında sıfat çiftleri arasında ayrışmanın daha fazla olduğu görülmüştür (Şekil 3). Her bir sıfat çifti farkı konuttan dönüştürülmüş kafe mekânları bağlamında incelendiğinde dönüşümde müdahalenin (orijinalden uzaklaşma) daha az olduğu oda konseptli kafelerde mekânsal algı ölçütlerini tanımlayan sıfat çiftlerinin daha olumlu sonuçlar verdiği ortaya çıkmıştır. Kullanıcılar oda konseptli kafeleri daha düzenli, yakın/samimi, modern, ferah, ori-

jinal, rahat ve güvenli bulmuşlardır. Analiz sonucunda en belirgin farklılık, kullanıcıların oda konseptli kafeleri daha orijinal bulmalarındır. Bu sonuç konut kurgusunda oluşturulan oda birimlerinin, kafe tasarım kriterlerinde istenen ortak toplumsal etkinlik/ toplanma alanı oluşturma mantığıyla farklılık gösterdiğini akla getirmektedir. Kafelerdeki kamusal alan/ ortak toplumsal etkinlik alanı eylemlerini,

Şekil 2. Plan kurgusu ve mekânsal memnuniyet alt ölçütleri ilişkisi (Not: Regresyon etki analizindeki değerlere göre oluşturulmuştur).

Şekil 3. Mekânsal algıyı oluşturan sıfatların plan kurgularına göre dağılımı (Not: Tüm plan kurguları ortak değerlendirilen çizgi grafiğinde, bütüncül konseptli ve sofalı plan tipine sahip kafeler için aynı apartmanlar analiz edilmiştir [Bkz. Tablo 1]. Bu nedenle grafikte iki plan kurgusunun değerleri aynı çizgi ile gösterilmiştir).

oda birimleri ile özel veya yarı özel alanlara dönüştürme yöntemi kullanıcıların da mekânsal algı boyutunu olumlu yönde etkilemiştir.

Sonuç

Her mekânın var olan kimliği ve dili ile insanların mekânlara olan kavramsal memnuniyet yaklaşımları, algılama ve anlamlandırma tarzları mekânlara göre farklılaşmaktadır.²² Farklılaşmayı yeniden kullanım kavramı çerçevesinde, Konya'da konuttan kafeye dönüştürülmüş apartman yapıları üzerinden inceleyen çalışma ile dönüşümde oluşan farklı kurgular ile kullanıcıların algı ve memnuniyetleri üzerinde özgün görüşler elde edilmiştir.

Konya'da merkezde bulunan kafeler ticaret bölgesinde bulunmaları sebebiyle bir rekabet içerisindedirler. Kafelerin hangi kullanıcılara hitap ettiği, ne tür olanaklar sunduğu ve konfor şartlarının nasıl olması gerektiği gibi soruların cevabı da konutun kafeye dönüşümünü fazlasıyla etkileyen kriterlerdir. Kafe olarak kullanılacak konutlarda ilk olarak bakılması gereken mekânsal açıdan kafe işlevinin konuta uygun olup olmadığıdır. Konutun sahip olduğu özgün plan kurgusunun kafe işlevine cevap vermesi sürecinde, kullanıcı açısından gereksinim duyulan oturma, dinlenme gibi eylemlerin tümünü karşılayan; tekil yaşamdan, kalabalık ve kamusalı daha fazla olan bir yaşama geçişin gereklerine, özel-yarı özel alan çerçevesinde uygunluk sağlayan mekânların oluşturulması, bahsedilen bu mekânlarda kullanıcı çeşitliliğini de arttırmış olacaktır. Analiz sonuçları temel alındığında kullanıcıların buldukları kafelerin mekânsal organizasyonlarını oldukça iyi algıladıkları, kafe tercihlerinde bilinçli oldukları ve nitelikli örnekler sunulduğu sürece "farklı" olanı kabul etmeye hazır oldukları söylenebilir. Bu söylem özellikle hipotez 1 (H1) ve hipotez 2 (H2) için kurgulanan kullanıcıların kafede bulunma sürelerinin, oturma yeri tercihlerinin ve mekânsal algı değerlendirmelerinin plan kurguları ile ilişkisi incelenen analiz sonuçlarında oldukça belirgindir.

Tüm analizler sonucunda, konut işlevi ile tasarlanmış ancak ileride benzer veya farklı sebepler sonucunda kafeye dönüştürülmesi olası olan/ düşünülen bir mekân için önemli görülen ve öncelikli unsurlardan birinin kullanıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Hem konut tasarımı hem de kafe tasarımları kullanıcı odaklı tasarlanması gereken mekânlardır. Konut her ne kadar kullanıcısı olacak tek bir aileye hitap etse de, kafe mekânları kamusal alanlar/ ortak toplumsal etkinlik alanları olarak tanımlanmakta, daha geniş ve memnuniyet ölçütleri farklılaşmasının daha fazla görülebileceği kesimlere hitap etmektedir. Bu nedenle konut gibi daha tek bir ailenin ya da az sayıda kullanıcının bulunduğu mekânları, kalabalık ve birbiri ile ilişkisi olmayan kullanıcıya hitap eden mekanlara dönüştürerek ortak

kullanıma açmak, mekanların plan düzlemi üzerinde geniş açıklıklar oluşturmak veya mekanın özgünlüğünü korumak gibi bazı temel ve optimum kararların oluşmasına sebep olacaktır. Konut mekân organizasyonlarının iyi etüt edilmesi ve dönüşüm sürecinde analizi yapılan konutun plan örgütlenmesine bağlı olarak sahip olduğu bazı parametrelerin (güvenlik, rahatlık ve samimiyet duygusunu veren kapalı mekânlar, birimler arası ilişkinin ana birimlerle sağlanması, her sayıda kullanıcıya özel alan sağlayabilmesi) kafe mekânlarında da sağlanması kullanıcının kafelerdeki memnuniyetini olumlu yönde etkileyecektir.

Konut farklı eylemleri destekleyen (dinlenme, yatma, yemek yeme vs.) bir plan kurgusuna sahiptir. Bu farklılık kafeye dönüştürülme sürecinde de kullanıcı için avantaja çevrilebilir. Kafeye dönüştürülen mekânlar için amaç çok sayıda kullanıcının, çok seçenek bulabileceği ve keyifli zaman geçirebileceği alanlar yaratmaktır.²³ Analiz sonuçlarından hareketle, dönüşüm esnasında yapı kullanıcısına, tasarım konusunda ne kadar özgün kararlar aldığını vurguluyorsa (kullanıcıya sunduğu hizmetler ve kafe mekanında, plana bağlı özgün oturma düzeni olarak) kullanıcı tarafından da bir o kadar benimsenmektedir. Yani kafeleri yalnızca dinlenme mekânları olarak değil, konuttaki gibi farklı sosyal aktiviteleri gerçekleştirebilecek (eğlenme, dinlenme, kutlama yapma, çevre etkilere kapalı olarak uygulanan eylemler vs.) mekânlar olarak kullanmak, kullanıcının o kafe hakkındaki yorumlarının olumlu olmasına sebep olmaktadır. Konya'da konuttan kafeye dönüştürülen apartman yapıları ise kullanıcılara bu açıdan farklı mekânsal organizasyonlar ile farklı kafe tasarımları sunmuştur. Özellikle kentin her yıl artan öğrenci potansiyelinin merkezdeki pek çok konutun sosyal mekân ihtiyacının karşılanması adına dönüştürüldüğü görülmüştür. Dönüşüm sürecinde oluşan birbirinden bağımsız oda birimlerine sahip oda konseptli, tüm bölücü duvarların kaldırılması ile oluşan bütüncül konseptli, sofalı ve sofasız plan kurgusuna sahip 4 farklı plan, çalışmanın temel problemleri için veri oluşturmuştur. Bahsedilen plan kurguları ile kullanıcıların memnuniyet analizlerinde en çok, oda konseptli kafelerin olumlu ve yüksek sonuçlar aldığı görülmüştür. Buna göre kafe kullanıcısının beklentilerini, mevcut yapıları yıkıp yeniden inşa ederek karşılamak yerine, dönüşüme maruz kalmış olanlarda kullanıcının algısını canlı tutacak farklı mekânlar yaratarak karşılamak memnuniyet ve kullanım açısından daha faydalı olacaktır. Böylelikle kafeleri sıklıkla kullanan genç öğrenci kitlesinin sosyal alanlarda etkinliği göz önünde tutularak, analizlerde duygudurum bileşeninden çıkan sonuçlar doğrultusunda modern yaşam koşullarının ticari kaygılarından uzak, farklı denemelerin görüldüğü ve kaliteli mekân arayışları, dönüştürülmek istenen yapılarda mevcut yapının kendine özgü özelliklerinin korunması ile oluşturulabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

²² Apaydın, Eren, 2013.

²³ Özdemir, Kars, Şahin, 2005.

Konya'nın genç nüfusunun giderek artacağı tahmin edildiğinden dönüşümlerin de devam etmesi ve birçok yapının sonraki nesillere farklı fonksiyonlarla aktarılması olasıdır. Çalışmada incelenen yeniden kullanım, mevcut yapı stoğunun değerlerinin korunmasının yanı sıra toplumun yaşama alışkanlıklarını da yönlendirmektedir. Gelecek yıllarda Konya'da dönüşüm yoluyla çoğalması olası kafeler ile ilgili tasarım/dönüşüm kararları alınırken, bu çalışmadan elde edilen ön bulguların daha özenli irdelenerek yeni öneriler/yaklaşımlar geliştirilmesi umulmaktadır.

Kaynaklar

- Apaydın, B., Eren, C., "Yapıların Otel Olarak Yeniden Kullanım Bağlamında Mekânsal Dönüşümlerinin Analizi: Four Seasons Oteli- Sultanahmet Cezaevi Örneği." *Tasarı Kuram Dergisi*, 9(15), 73. (2013).
- Asasoğlu, A. "Konut ve Konut Alanı Örneğinde Mimarlık serüveni". *Iconarp International journal of architecture and Planing*, 1(1), 57-65. (2013).
- Avusturalya Hükümeti, "Adaptive Reuse, Preserving Our Past", *Building Our Future: Çevre ve Koruma Bölümü*, 4-5. (2004).
- Aydın, D, Okuyucu E. "Yeniden Kullanıma Adaptasyon ve Sosyo-kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamında Değerlendirilmesi." *Megaron*, 4(1), 1-14. (2009).
- Aydın, D, Yaldız E. Yeniden "Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinde Değerlendirilmesi". *METU JFA*, 27(1), 1-22. (2010).
- Başa (Apaydın) B. "Hızlı gelişme sürecinde işlev değiştirmeye zorlanan yapıların büyük kent modeli içinde irdelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, 20-37. (2002).
- Douglas, J., *Building Adaptation*, Butterworth Heineman, ISBN 0-7506-5085-0. Oxford, 6,14,18,103, (2002).
- Ergun, N. "İstanbul Kent Merkezi Yakın Çevresindeki Konut Alanlarında Kullanım ve Kullanıcı Farklılaşması". *İTÜ Mimarlık, Planlama, Tasarım Dergisi*, 9(1), 167-180, (2010).
- Eymen, E, *SPSS 15.0 Veri Analiz Yöntemleri*. İstatistik Merkezi Yayın No:1.İstanbul, (2007).
- Kalaycı, D.P., *Mimarlığı Eleştirmek*, Nobel Yayınevi, Ankara, 62-65, (2015).
- Konya Selçuklu Belediyesi, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, Apartman yapılarına ait künye bilgileri ve mimari projeleri, 2014.
- Konya Meram Belediyesi, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, Apartman yapılarına ait künye bilgileri ve mimari projeleri, 2014.
- Langston C., Wong, F.K.W., Hui, E.C.M. and Shen, L.Y., "Strategic Assessment of Building Adaptive Reuse Opportunities in Hong Kong", *Building and Environment, International Journal of Strategic Property Management*, 193-207, (2007).
- Mengüçoğlu, N., "Manchester Örneğinde Endüstri Dönemi Yapı Mirasının Konut İşlevi Verilerek Yeniden Kullanımı", *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara. (2013).
- Niroumand (Shishavan), S, "Comparative Investigating Of Adaptive Reuse And Sustainable Architecture With Social Approach". *International Journal Of Sustainable Tropical Design Research And Practice*, 16(2), 101-111. (2013).
- Özdemir, İ. Kars, F., Şahin, Ş., "İşlevsel ve Fiziksel Eskimeye Alternatif Bir Tasarım: KTÜ Hangar Binasının Kafeteryaya Dönüşümü." *Tasarım Dergisi*, -(153), 100-103. (2005).
- Preiser W. F. E., Rabinowitz H.Z. & White E.T., *Post-Occupancy Evaluation*, Van Nostrand Reinhold Company, New York, 3, (1988).
- Selçuk, M., "Binaların Yeniden İşlevlendirilmesinde Mekânsal Kurgunun Değerlendirilmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 11-27, (2006).
- Stas, N., "The Economics of Adaptive Reuse of Old Buildings A Financial Feasibility Study & Analysis", *Yüksek Lisans Tezi*, University of Waterloo Arts in Planning, Ontario, Canada. (2007).
- Ulusoy, M., "Konya'da Apartman Yapılarının Tarihsel Gelişimi", *Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 43, 46, 54. (1999).
- Utku, T., "Kafeye Dönüşmüş Apartmanlarda Kullanıcı Memnuniyeti: Konya Örneği", *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, (2015).